

afid heet.
is de weelde.
eld. Wordt die
ch ongelukkig
veelde verslap-
ie zonder luxe
se-zelfjes, die
ijk niet op na
n dan ook de
eener weelde-
ter wordt het
wordt gemeel-
orden verlaagd,
de christelijk

HEPP.

kingen van de

ste Roomscha
ewerkt in dra-
werk leverde
mirakelspele.
trad hierdoor
t, om de han-
recht te laten
trys, een aan-
aandacht wel
pzigten zelfs

ys bezig bloe-
het klooster,
t Mariabeeld.
e midden der
ndschoonheid
tot weemoed.
et thuis. De
jd dreef er
niet gelukkig.
terend dwalen
a is afgunstig
uw scheerf?
ruend. —

het klooster,
rozen, brengt
aar verlangen
as. . . , vertelt
i had ze één
was toen nog

ij spel
sluierd?" —

heel in 't ver-
n de vesper-
haar vreugd,
nst van dien

hooren... en
[verstaan...
r zal hebben

t „zielen van
dat Christus
proken word.

de „Grieken“,
„Grieksch“,
ie trek in het
de bemiddel-
gen uit den
scheke namen
zoo spreekt,
gevaar loopt,
eking, dat ze
niet zelf den
ge vrucht, is
wet van het

techtig zijn in
weer advents-
deratuur een

het religieus
en Anatole
v. een man
n onder de
it of geloof
ot, doch een
n zijn kracht
er van Jezus
Pascal sans
n mond het
el zien. *)

ur sinds 1880.

gemerkt, en is bij het begin reeds beslist. Wel bidt de priester, duidelijk hoorbaar, althans voor Beatrys:

Et ne nos inducas in tentationem
Sed libera nos a malo. (Leid ons niet in verzoeking, enz.)

en wel zegt ze „Amen“, maar 't weerhoudt haar niet te klagen:

Is 't dan mijn schuld, dat 'k ongelukkig
[hier
geen vrede vond voor mijn gekweld gemoed?
Was 't dan Uw eigen stem niet, die mij riep,
En wenkte Uw witte hand mij niet hierheen,
Er brandt een wilde vlam, die ik niet vat...
Denk dan slecht, daar ik niet anders kan?

Uit dit gedeelte blijkt reeds, dat Rutten, hoewel Roomsche en dus in godsdienstig opzicht het meest verwant aan den Middeleeuwschen dichter, de psychologische diepte van zijn geloofsgenoot uit de 16 eeuw niet bereikt. Van zondebesef is hier geen sprake meer, want wie is de schuldige? Men zie de gespatieerde regels. Beatrys van Rutten is modern, als Psyché van Couperus.

Het onderhoud van Beatrys met Valentijn laat zich raden. Valentijn (de vriend harer jeugd) heeft gemakkelijk spel. Allengs bekent ze, eerst aarzeland, dan meer toegevend, dat voor haar het geluk in 't klooster niet te vinden was.

En 'k wilde weg. Maar ach, waarheen... waar-
[heen?

Haar aarzelande afwering prikkelt Valentijn tot volhardend aandringen; hij zegt, beseffend, dat hij winnen zal:

Ik ben de trooster in Uw nood, mijn kind...
Uw hart verwachtte mij met ongeduld.

Hij heeft geen ongelijk, hoor maar, hoe Beatrys antwoordt op zijn mededeeling, dat hij rijk is:

Rijk... rijk, mijn lief? —

En later, als hij haar uitnodigt het kloosterkleed maar af te leggen en hem te volgen, moge ze, in echt moderne taal zeggen:

Ik kan noch volgen, noch verlaten U.
Ik wankel tusschen willen en niet-willen.
Op 't scherp van mijn besluiteloosheid, lief...
doch er volgt ten slotte toch:

'k Heb toegestemd. Hij heeft zijn trouw gegeven.

Zeër merkwaardig is de schuldbelijdenis, gericht tot Maria, die hierop volgt:

Ach, zijn voor 't sneeken mijner arme stem
De poorten uwer deernis nu gegrendeld?
...Het goede heb 'k toch altijd wel gewild,
Maar wis niet sterk genoeg... en was ik
[zwak,
Gij weet: mij faalde kracht. Zoo viel ik...
Bedenk mijn schande, Moeder; hoor mijn smeeken,
En dek mijn zonde met uw mededoogen. —
Heb deernis, Moederlief, heb medelijden...
En als ik, ver van hier, uw naam nog prijs,
Gedenk dan, ach, uw BEETRE Beatrys.

Hier ontbreken de woorden schande en zonde niet en toch maken ze niet den indruk, die de belijdenis van de Middeleeuwsche Beatrys bij ons wekte, die niet sprak, nergens, van een beetre Beatrys, alleen van de zondares; bij deze paste een bede, als de dichter haar in den mond legde, omdat er inderdaad een val in de verleiding werd beleiden, een val door de bekoringe des Duivels. Rutten's Beatrys grijpt maar al te gretig de ge-

En dan zijn daar voorts nog Maurice Barrès (1862—1923), die uit negatie zich opworstelt tot „aanvaarding“, tot vroom genieten van het heilige¹⁾, en Louis Bertrand (geb. 1866), die in den schoot der Roomsche Katholieke kerk teruggekeerd is en zijn liefde voor Augustinus in een beschrijving van diens bekeering heeft beleden (Saint Augustin, 1913). En men kan deze schrijvers niet bij de „rechtzijdige“ indeelen. Eigenlijk is dat ook onmogelijk met betrekking tot Charles Maurras (geb. 1868). Want naast zijn lidmaatschap van de Roomsche-Katholieke kerk staan toch weer positivistische en paganistische tendenzen bij hem. Toch stelt ook deze auteur zijn kunst in dienst der religieuze gedachte. Om nu van anderen maar te zwijgen, zoo heeft de Fransche literatuur van den laatsten tijd een „vrij krachtige, katholieke kunst“ gegeven.²⁾ En naast de streng-roomsch-katholieke kunst zelf, openbaarde zich aan de zijde der modernen een overbuiging naar de roomsche idee, al was dan ook soms, bij overigen ongeloofigen, de politiek in het spel.³⁾

De oorlog heeft daarbij het zijne ook gedaan.⁴⁾ Al is de verwachting van G. Walch, dat de oorlog de godsdienstige opleving zal verbreeden en versterken, niet alleszins te rechtvaardigen,⁵⁾ toch heeft de harde werkelijkheid in meer dan één gedicht den Franschen geest weer doen roepen om God en weer doen spreken van „het kruis“. Hoezeer dit alles afstaat van het

¹⁾ Tielrooy, 114.

²⁾ Tielrooy, 111—117, 129.

³⁾ Tielrooy, 90. Vergelijk, om den geest te typeeren, een waardevolle kritiek van Jean de Goumont over Max Elcamp met zijn religieuze kunst. La Revue de Hollande, Littérature, artistique, documentaire, La Haye, Hoogewal 16a, Leyde, A. W. Sijthoff, Mai 1917, 1149—1155.

⁴⁾ Zie o.a. Revue de Hollande over de oorlogspoëzie, Mai 1917, 1178. Août 1916, 131; Nov. 1916, 423; Février 1917, 888; Octobre 1916, 400; Juin 1917, 1310.

⁵⁾ G. Walch in zijn artikel, geschreven voor de „Enquête sur l'influence de l'esprit français en Hollande, Revue de Hollande, Dec. 1916, 578.

legenheid aan, die haar geboden wordt, zonder veel strijd.

Het 2de tafereel van het spel bevat een 20ste eeuwse scène, zooals onze moderne romans ze ons wel te zien geven. Beatrys heeft gemerkt, dat Valentijn haar niet meer trouw is, maar aan haar kaminer Machteld de voorkeur geeft. Als Beatrys, diep gekrenkt hem tot verantwoording roept, zegt hij:

Ik kan niet anders zijn dan 'k ben,
Is 't mijne schuld, zoo 'k bleef wie 'k altijd
[was: een onvast wezen...

Zuiver en noodlottig determinisme! Het heele tafereel is zwak, althans voor de Beatrys-figuur. Beatrys moge jammerend smeeken, Valentijn is niet meer te vermurven. Al zegt ze:

Ik zal u dienen — alles, wat ge wilt,
En 'k blijf u wachten, tot 'k sterf...

het baat haar niets. Dit tooneel moge bewijzen, dat haar liefde tot Valentijn echt was, haar optreden toont evenzeer, dat ze dit leven wel wilde voortzetten, en van een verdiept zondebesef en berouw en smart er over merken we niets.

Zeven jaren gingen, na de scheiding, voorbij. Van deze periode vertelt het stuk ons niets. Met haar beide jongkens kloopt ze eindelijk in een winter-nacht aan een armoedige herberg aan, waar ze onderdak bekomt. De informatie naar Beatrys, de non, die 14 jaar geleden het klooster ontvluchtte, komt vrijwel overeen met het tafereel in het M. E. gedicht. Alleen het visioen is vervangen door een stem, (eisch van het drama), die zegt: U wacht vergeving en gena. Jammer, dat er ook nu weer zoo weinig gemerkt wordt van een worstelen om gena. Na lang aarzelen gehoorzaamt ze en springt het raam van haar kamer uit en begeeft zich kloosterwaarts.

Het vierde tafereel verhaalt van dien terugkeer. Juist zal er feest ter eere van Beatrys zijn, om haar trouwen dienst, want ook nu heeft Maria haar plaats ingenomen. De tuinman komt met rozen aandragen, die bloeden in de sneeuw, een mirakel ter eere van de terugkerende Beatrys. Werkelijk mooi beschreven is de aarzeling van de teruggekeerde om haar werk te hervatten, maar minder verklaarbaar is, dat de non zoo spoedig haar weder-varen biecht. De Middeleeuwer is hier psychologisch inniger, schuchterheid moet een vrouw doen vreezen te belijden, als de trouw aan de kerk is verbroken in zoo'n zondeleven.

Hoe weet de M. E. dichtstermonnik zich de situatie van zijn Beatrys in te denken:

...die rouwe haar in 't herte lach Van haren quaden
[sonden,
Di si niet en dorste vermonden (vertellen) Gheneu
[mensche.

Rutten's Beatrys kent die aarzeling niet.

En hoe bewaardt ge nu Maria's gunst? vraagt Rutten's priester.

En Beatrys antwoordt: „'k Bad mijn ave. Zoo iets me redde, was 't niet dit?“

De Middeleeuwer weet, dat er wat meer noodig is:

Mijn sonden sijn mi soe leet...

En zijn Beatrys wijst op den moordenaar aan 't Kruis; tot hem zeide Christus:

...vriend, du salt wesen
Met mi heden in mijn rike
Dat segghie u ghewaerlike (waarlijk).

calvinisme⁶⁾ zonder beteekenis is het niet, allermint voor den leerling van Calvijn.

Toen, ongeveer in 1913, door een der groote dagbladen in Frankrijk aan verscheiden mannen van naam gevraagd werd, welk boek zij het liefst zouden meenemen tijdens een vacantiereis voor de eenzame uren, kregen de Essais van Montaigne de meeste stemmen. „Ik laat“, zoo voegt Frans Erens aan deze mededeeling toe, „ik laat aan den lezer over, daaruit eene conclusie te maken.“⁷⁾

De conclusie is niet onvindbaar. Want Montaigne is een man, dien Bossuet en Pascal, en de latere encyclopedisten hebben gedoodverfd als ongeloofige; zoo modern is hij. Maar wat hem zelf betreft, hij is toch ook weer de man, die met den Jesuïet Maldonatus, schrijver over de vier Evangelien, viendschappelijk converseert, die de orde der Jezuïeten zeer grooten eerbied bewijst, te Rome, rondom den pans, zijn oogen verzadigt van vragde, en zich blij maakt als een kind om „een prachtig snoer

⁶⁾ Typeerend is voor de afwezigheid van dogmatische bejining in het „religieuze“ leven, dat men zonder zich te blamieren aan de Franschen vertellen kan, dat naast de sceptici er ook in Frankrijk zijn geweest de grootten in het geloof, hij wie dan naast elkaar staan: Calvijn, Pascal, de Solitaires van Port Royal en Brunetière (a.w., art. van C. Serruier, 563). Dat de Franschen van het Calvinisme ver af zijn, dat zal (want ze konden 't verschijnsel nog niet goed) P. Valkhoff hun wel vertellen, door zijne vereenzelviging van calvinisme en kleinburgerlijkheid, à la De Meester, Revue de Hollande, Juillet, 1916, 75. Zie ook a.w., Février 1917, 830. Het typeert, dat men in de oeclogesjaren van Nederland uit zijn best doet, om de Fransche kunstvrienden vertrouwd te maken met Justus van Effen, den criticus van de nederlandsche caricatuur-theologen. Zie de artikelen van R. Oomens in La Revue de Hollande, Octobre 1916 en volgende maanden.

⁷⁾ Frans Erens, Toppen en Hoogten, Littéraire Kribben, J. J. Romein & Zonen, Roermond, 28.

En ze vervolgt:

Noch, Here, waest (was het) openbare
Dat... die moedern
Ten lesten om ghenade hat.
Hi gaf u weder gout no seat (weder — no — noch — noch)
Dat hem berouden sine sonden
U ontfiermeheit en is niet te gronden
Niet meer, dan men mach
Die zoe uit sceppen op enen dach.

Hier treedt Maria op den achtergrond. De Middeleeuwer pleit op Christus' zoenverdienste.

Rutten's werk moge uitmunten door taalschoon en moderne dictie, zijn Middeleeuwsche geloofsgenoot heeft dieper gegraven dan hij.

A. L. J. WYTZES.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Karakter van het Indische Onderwijs.

De huidige geestesgesteldheid der Indische bevolking wijst duidelijk aan, in welke richting zich de volksopvoeding heeft bewogen. De volle kracht is aangewend om den economischen levensvorm tot ontwikkeling te brengen, met verwaarloozing van de beide andere levensvormen, die voor de volksontwikkeling de hoogste waarde hebben: het religieuze en het sociale leven.

Heel het onderwijs, zooals het door de Regeering voor de Indische volken is opgezet, bedoelt het aanbrengen van technische kennis en vaardigheden. De leerstof in de scholen, zoowel de Inlandsche en Hollandsche lagere scholen als Mulo-scholen en Middelbare scholen, is er op ingericht de jeugd toe te rusten voor het economische leven, om den economischen mensch te vormen. In de toepassing van dit beginsel heeft de Regeering met veronachtzaming van de geestelijke levenswaarden, die die het Chr. volksleven karakteriseeren, in Indië gebracht technische beschaving.

Voor het verstaan van den tegenwoordigen toestand kan de structuurpsychologie van E. Spranger in zijn boek „Lebensformen“ en vooral ook het werk van Erich Stern, die Sprangers theorie paedagogisch verwerkt heeft, van dienst zijn. Spranger onderscheidt verschillende vormen, waarin het menschelijk leven tot uiting kan komen: de theoretische, de economische, de aesthetische, de sociale, de politieke en de religieuze levensvorm. Voor ons doel zijn van belang de economische, de sociale en de religieuze levensvorm.

Voor den economischen mensch is zelfhandhaving het voornaamste in dit leven. Het verwerven van goederen, kennis, vaardigheden, macht, dient dezen mensch, om hem een goede plaats te midden van de andere menschen te bezorgen. Alles wordt voor hem middel tot instandhouding en veraan-genaming van zijn leven en in alle dingen stelt hij de nuttigheidswaarde voorop. Ook het weten is op dit doel gericht; slechts de kennis die nut voor zijn eigen leven brengt, wordt door hem gezocht, daarom behoort heel de techniek tot het terrein, waar hij zich bij uitstek thuis voelt. Het egoïsme wordt de sterkst sprekende karaktertrek van zijn leven.

De sociale mensch vertoont een geheel ander type, tegenovergesteld aan dat van den economischen mensch. De sociale mensch geeft zich aan de gemeenschap, richt zijn handelingen op het welzijn van anderen met verwaarloozing dikwijls van

van Agnus Dei, het mooiste, dat er in Rome was ... en het was door den Paus gewijd“.¹⁾

Tenslotte, — al beteekent de belangstelling van het publiek voor een tooneelstuk tenslotte heel weinig voor het onderzoek naar de geestelijke stroomingen, die in een volk leven, toch is het niet geheel zonder belang, eraan te herinneren, dat het stuk van Paul Claudel, „L'annonce faite à Marie“ in 1913 voor het eerst in Frankrijk werd opgevoerd en aanstonds een zeer groot succes heeft gehad. Want in dit tooneelwerk van een onverschillig roomschen auteur „straalt een hoog gevoeld christendom“.²⁾ Althans volgens de opvatting van hen, die zich niet stoeten, zooals wij, aan het dramatisch gebeuren van Violaine, een der dramatische personen, als deze aan een dood kind in den Kerstnacht het leven terug geeft „door de werking van haar zuiver geloof buiten die van de materie, zooals na de boodschap aan de heilige maagd Maria de Heiland werd geboren“.³⁾

En wie van Parijs niet meer weet te vertellen, dan dat zijn vulgus zich besmet en zijn litterair intellect de jacht opent op haantjes, lintjes en vrouwen, die moge zich ook herinneren, dat Joris Karel Huysman er niet zonder gehoor te vinden, den weg wijst naar de kuische leer van de H. Theresia en van St. Jean de la Croix en naar de allerdevootste praktijk van de H. Liduina van Schiedam; allen dragers van roomschen rijkdom.⁴⁾ De reputatie van Huysman zegt voor ons doel nog wel iets meer, dan de erkenning van den eveneens roomsch-katholieken Léon Bloy.

K. S.

¹⁾ Erens, Toppen en Hoogten, 21, 24, 27.

²⁾ Erens, a.w. 157.

³⁾ Erens, 160.

⁴⁾ Erens, 168, 164.